Centrum Groninger Taal & Cultuur

ERFGOEDPARTNERS

Erfgoednieuws 03|2024

2 | Abel Tasman Museum: ontdekken en ontmoeten
6 | Centsprenten KinderBoekenHuis in UB
9 | Verhalen van Groningen: Hanzestad Groningen
11 | Tentoonstellingen en activiteiten

Abel Tasman Museum: ontdekken en ontmoeten

Tekst: Anja Sinninge / Beeld: Elmer Spaargaren en Abel Tasman Museum

Kwartiermaker Anja Sinnige schreef voor Erfgoednieuws een artikel over de planontwikkeling in 2024-2025 rondom de vernieuwing van de vaste collectie van het Abel Tasman Museum in Lutjegast.

Vernieuwen vaste presentatie

Vrijdag 3 december 2023 ontving het Abel Tasman Museum in Lutjegast hoog bezoek: Maarten Heetderks en Carolien Vis die per 1 juni 2024 aan de slag gaan als duo plaatsvervangend ambassadeur in Wellington, burgemeester Ard van der Tuuk van de gemeente Westerkwartier én nog dijkgraaf Roeland van der Schaaf van waterschap Noorderzijlvest. Dit bezoek illustreert de betekenis van Lutjegast als geboorteplaats van Abel Tasman en het belang dat deze bezoekers hechten aan de internationale verbinding met Nieuw Zeeland. Welbewust van dit Unique Selling Point, onderzoekt het museum hoe zij haar verhaal nog beter en ruimer kan vertellen. Met subsidie van de gemeente Westerkwartier is kwartiermaker Anja Sinnige aangetrokken die de samen met het museumbestuur de toekomstmogelijkheden in kaart gaat brengen.

Prominent onderdeel van deze opdracht is het nieuw leven inblazen van gemeenschapsparticipatie als toegevoegde waarde voor cultureel erfgoed. Voor dit gedeelte over de vernieuwing van de vaste collectie is subsidie van de provincie Groningen gekregen. Bij het zoeken naar de gewenste vernieuwing staat centraal de vraag: Hoe kunnen we in een

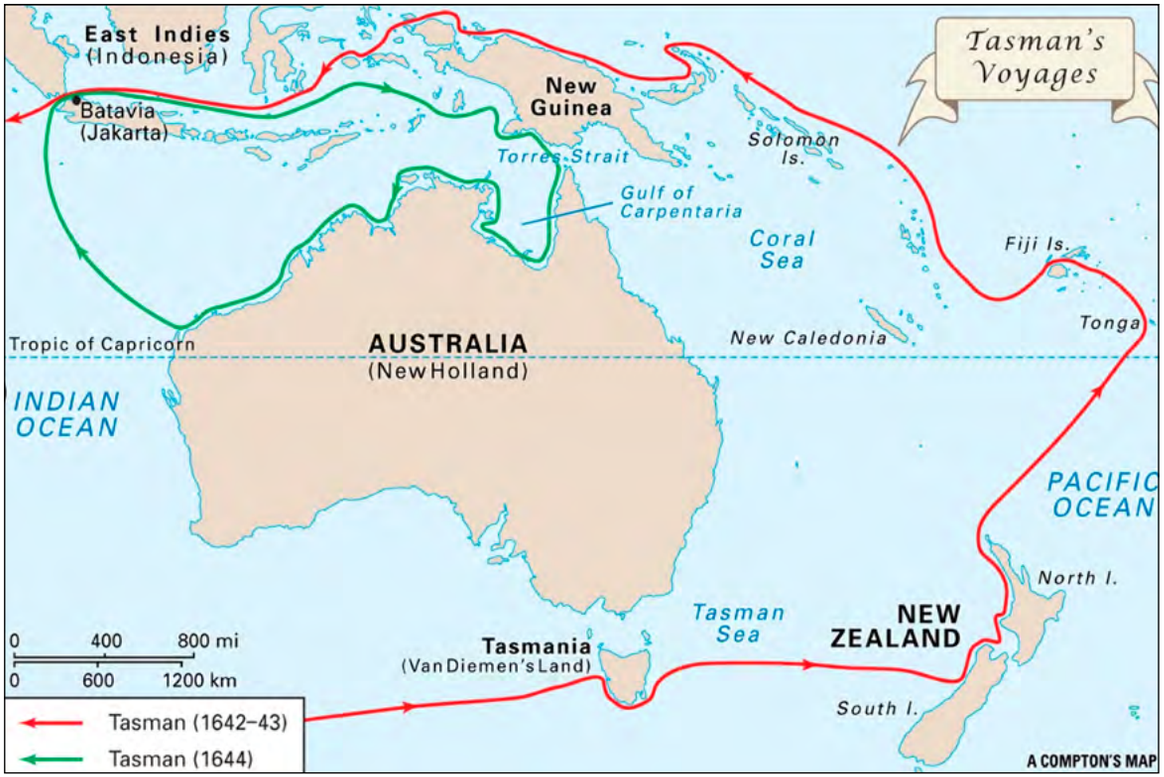

vernieuwende vaste presentatie aandacht schenken aan de impact van het koloniale verleden? Het museum doet dit door in gesprek te gaan met drie doelgroepen: direct omwonenden, wetenschappers (nationaal en internationaal) en tot slot geïnteresseerden van buiten de regio, met name uit Tasmanië, Australië, Nieuw-Zeeland. Belangrijk hierbij is de inzet van eigentijdse digitale middelen. In de gesprekken komt ook de waarde van samenwerking met kunstenaars en aanverwante erfgoedorganisaties aan de orde. De gesprekken staan open voor creatieve ideeën, professionele inbreng en sociale initiatieven.

Het museum

Het Abel Tasman Museum is gewijd aan het leven en de ontdekkingen van de Nederlandse VOC-zeevaarder Abel Tasman. Het museum is gelegen in Lutjegast, het dorp waar Tasman is geboren. Bezoekers kunnen hier meer te weten komen over de reizen van Tasman, zijn ontmoetingen met lokale volken aan de andere kant van de wereld en zijn bijdragen aan de cartografie. Het museum biedt een fascinerende kijk op de maritieme geschiedenis van Nederland en de rol die Tasman speelde in het verkennen van voor westerlingen onbekende delen van de wereld.

In 2017 kreeg een delegatie van de toenmalige gemeente Grootegast en het museum, op bezoek in het Golden Bay gebied, een verzoeningsgeschenk van de afstammelingen van de Māori gemeenschap die Tasman indertijd ontmoette. Dit geschenk is een grote steen van groene jade, een 'pounamu'. De Pounamu heeft een grote symbolische waarde en wordt in het museum getoond in een houten bak die is gemaakt en versierd door Māori kunstenaars. Het Abel Tasman Museum speelt een rol in educatie, zowel voor scholen als voor volwassenen en wil blijven bijdragen aan de recreatie, het culturele leven en de identiteit van de regio. Het museum wil professionaliseren en wenst geregistreerd museum te worden zodat het voldoet aan de in Nederland gestelde normen en standaarden om de collecties en tentoonstellingen te behouden en te presenteren. Het museum is het gehele jaar open op donderdag, vrijdag en zaterdag van 13:30 tot 16:30 uur, groepen en andere tijden op afspraak, en al jaren een boeiende bestemming voor zowel geschiedenisliefhebbers als avonturiers.

Aanpak: drie doelgroepen

We richten ons op de vraag: hoe kunnen we een vernieuwende vaste presentatie maken met daarin aandacht voor de impact van het verhaal van Abel Tasman en het daaraan gekoppelde koloniale verleden. Hoe pakken we dit aan en met wie gaan we in gesprek? Door actief de dialoog aan te gaan en intensief samen te

'Het Abel Tasman Museum kan een belangrijke rol spelen in het bevorderen van begrip, verzoening en culturele uitwisseling tussen mensen met diverse achtergronden'

werken met diverse doelgroepen, kan het Abel Tasman Museum zich verder ontwikkelen en zijn impact vergroten. De gekozen drie doelgroepen vragen drie verschillende manieren van benaderen:

1. Onze gemeenschap

Om in gesprek te gaan met direct omwonenden gaat men bouwen aan een open en inclusieve communicatiestrategie. Allereerst organiseren we buurtbijeenkomsten waar bewoners worden uitgenodigd om hun zorgen, suggesties en feedback te delen. Het is belangrijk actief te luisteren naar de behoeften van de gemeenschap en mogelijke zorgen serieus te nemen. Verder kunnen er speciale evenementen of rondleidingen worden georganiseerd voor en door buurtbewoners om hen meer te betrekken bij het museum en de lokale geschiedenis.
We hopen dat dit ook nieuwe vrijwilligers zal opleveren. Door transparantie, respect en betrokkenheid te tonen kan het Abel Tasman Museum zo een waardevolle relatie opbouwen met omwonenden.

2. Ons onderzoek

Op verschillende manieren gaan we in gesprek met studenten en wetenschappers van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) en andere universiteiten (zowel in Nederland als daarbuiten). Door het organiseren van bijeenkomsten en lezingen over onderwerpen die relevant zijn voor kennisuitwisseling en het opbouwen van relaties met de academische gemeenschap. Daarnaast kan het museum verwijzen naar onderzoeksprojecten die betrekking hebben op de gezamenlijke koloniale geschiedenis en cultuur die het museum belicht. In het museum kunnen op den duur ook colleges en stages worden georganiseerd waarin wetenschappers en studenten worden uitgenodigd om te spreken over hun onderzoek en expertise, waardoor er een brug wordt geslagen tussen de academische wereld en het bredere publiek dat het museum bezoekt.

3. Ons verhaal

Het Abel Tasman Museum in Lutjegast is een geschikte plek om een boeiend en inclusief gesprek te voeren met mensen wereldwijd, met name uit Tasmanië, Australië, Nieuw-Zeeland, Indonesië en Nederlanders met een koloniale afkomst. Het museum wil dit uitbreiden door een diverse en genuanceerde benadering te

Om de nieuwe plannen te kunnen realiseren is het museum op zoek naar meer vrijwilligers. Een ieder met creatieve ideeën, professionele inbreng en sociale initiatieven: doe mee. Heeft u tijd, vragen of een goed idee? Kom langs of mail naar coordinator@abeltasmanmuseum.nl

hanteren. Het is het brede verhaal dat verteld wordt en daar betrekken we ook mensen van overzee graag bij. Door het faciliteren van open en respectvolle dialogen tussen verschillende groepen bezoekers, kan het Abel Tasman Museum een belangrijke rol spelen in het bevorderen van begrip, verzoening en culturele uitwisseling tussen mensen met diverse achtergronden.
Ook wil het museum ervoor zorgen dat er informatie beschikbaar is in meerdere talen, waaronder Engels en mogelijk Maori. Verder wil het museum interactieve activiteiten kunnen creëren die bezoekers uitnodigen om na te denken over de complexe erfenis van kolonisatie en om meerdere perspectieven te delen. Het betrekken van lokale gemeenschappen, waaronder ook Maori en Aboriginal groepen, bij de ontwikkeling van de vaste presentatie en tentoonstelling kan zorgen voor een meer inclusieve en waarheidsgetrouwe presentatie van de geschiedenis.

Digitale middelen

Om de brede interesse te wekken van mensen buiten de regio, wil het museum een strategie bedenken die aansluit bij de behoeften en interesses van potentiële bezoekers. Daarbij is een heldere website noodzakelijk, actieve presentie op diverse online platforms en het benutten van sociale media om de zichtbaarheid van het museum te vergroten en potentiële bezoekers te informeren over de activiteiten en evenementen. Door het delen van content - foto's, video's en verhalen - kunnen mensen van buiten de regio geïnspireerd worden om het museum te bezoeken en deel te nemen aan de activiteiten. Ook het onderhouden en het aanvullen van de huidige website verdient voortdurend tijd, expertise en aandacht. Voor wie alvast een kijkje wil nemen: www.abeltasmanmuseum.nl

Abel Tasman Museum
Kompasstraat 1
9866 AP Lutjegast
www.abeltasmanmuseum.nl

UB beheert Centsprenten van het KinderBoekenHuis

Tekst: Martha Mol, geactualiseerd door Adrie van der Laan (conservator Bijzondere Collecties Rijksuniversiteit Groningen)
Beeld: UB Groningen

Een jaar of vijftien geleden schonk iemand het KinderBoekenHuis in Winsum een verzameling oude prenten. De naam van de schenker is niet meer te achterhalen, maar een regelmatige bezoeker bleek destijds erg geïnteresseerd: Aernout Borms. Zijn oordeel was dat het een waardevolle verzameling betrof, maar toch zijn de prenten jarenlang onaangeroerd in een hoek blijven liggen.

In 2019 heb ik de map eens open gemaakt. Ik was op slag verliefd en ben gaan beschrijven wat erin zat. Ik kreeg hulp van Adriaan Plak, oud-conservator Kerkelijke Collecties in de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam. Na zijn pensioen reisde hij regelmatig naar Winsum om onderzoek te doen in de boekencollectie. Hij schonk ons een baksteen van een naslagwerk: Kinderprenten, volksprenten, centsprenten, schoolprenten: populaire grafiek in de Nederlanden 1650–1950. Eén van de auteurs bleek Aernout Borms te zijn. Het boek is uitbundig geïllustreerd. Met behulp van dit fantastische boek, de adviezen van Adriaan Plak en de beschrijvingen van het Rijksprentenkabinet (Rijksmuseum Amsterdam) kon ik de prenten beschrijven.

'Wij vonden het belangrijk de verzameling intact te houden'

Naarmate het werk vorderde, bleek dat we inderdaad iets kostbaars en bijzonders in huis hadden. Maar we realiseerden ons ook, dat dit niet paste in onze boekencollectie. En bovendien dat we de kennis noch de middelen hadden om ze duurzaam te bewaren. Dus ging ik op zoek naar een betere bewaarplaats. Een belangrijke voorwaarde voor ons was, dat de verzameling toegankelijk zou zijn voor iedereen die ze wilde bekijken of gebruiken. Zowel het Rijksprentenkabinet in Amsterdam als de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag bleek belangstelling te hebben. Maar zij wilden de prenten eruit halen die van belang waren voor hun eigen collectie en het was niet duidelijk

wat de plannen waren met de overige exemplaren. Wij vonden het belangrijk om onze verzameling intact te houden.
Toen bood Tonnis Musschenga, oud-medewerker Bijzondere Collecties van de Universiteitsbibliotheek Groningen, de UB aan als bewaarplaats. Daar worden ze nu sinds 2021 bewaard als permanente bruikleen. De prenten blijven eigendom van het KinderBoekenHuis en in de kluis van de Bijzondere Collecties kunnen ze duurzaam worden bewaard. In coronatijd is een bruikleencontract opgesteld en zijn de prenten vervoerd naar de UB. Daar zijn ze nu in de catalogus te vinden en ter inzage aan te vragen. Iedereen die ze wil bekijken of gebruiken kan dat doen onder toezicht in de zaal Bijzondere Collecties. Alle prenten zijn inmiddels ook gedigitaliseerd en vrij beschikbaar in de Digitale Collecties van de Rijksuniversiteit Groningen. Een fantastische oplossing.

Aernout Borms had speciale belangstelling voor Abramsz Kinderprenten serienummer 5. Deze 24 prenten zijn gebonden in een boekwerk en onze collectie bevat waarschijnlijk de enige complete serie die nog bestaat. Ook deze prenten zijn nu dus goed toegankelijk en worden duurzaam bewaard.

Goedkoop massadrukwerk

Wat zijn centsprenten? Ik geef hier de beschrijving door de KB: Centsprenten zijn een goedkope vorm van massadrukwerk uit de achttiende en negentiende eeuw. De afgebeelde onderwerpen lopen uiteen van Hollandse helden tot Bijbelverhalen en kinderspel. In de 18e en 19e eeuw zijn honderden miljoenen centsprenten gedrukt en verspreid in Nederland en Vlaanderen door tientallen drukkers, uitgevers en wederverkopers. Ze waren bestemd voor de onderste lagen van de samenleving en voor kinderen. Ze zijn gedrukt op goedkoop papier en slecht bewaard gebleven. Oorzaak is deels de slechte kwaliteit van het papier en deels het feit dat erfgoedinstellingen en particuliere verzamelaars er lange tijd weinig belangstelling voor hadden. Dat maakt onze verzameling relatief zeldzaam. Het Rijksprentenkabinet heeft de grootste collectie centsprenten. Hoeveel van hun 700.000 objecten tellende collectie centsprenten zijn, heb ik niet kunnen achterhalen. En de Koninklijke Bibliotheek bezit er circa 5000, waarvan er 2500 zijn geschonken door Aernout Borms.

De centsprenten van het KinderBoekenHuis

De verzameling van het KinderBoekenHuis bevat 118 losse prenten en 24 Nederlandse en 20 Franstalige ingebonden prenten. Hiervan zijn 122 stuks uit de 19e eeuw. De vroegste zijn tussen 1800 en 1830 uitgegeven, de meest recente is uit 1937. Onze collectie bevat een goed overzicht van de

verschillende thema's. Beeldverhalen, soms klassieke sprookjes, vaak met moralistische en educatieve doelstellingen of met Bijbelse onderwerpen. Andere geven losse opsommingen van onderwerpen. De tekst is vaak op rijm en er zijn er waar de afbeeldingen illustraties zijn bij kinderliedjes. Er wordt vaak geen rekening gehouden met tere kinderzieltjes. Opmerkelijk is wat in die tijd als humoristisch werd beschouwd, waarbij bijvoorbeeld antisemitische en racistische verhalen of afbeeldingen werden opgevoerd.

Het belang van de collectie

Onze centsprenten geven een goed beeld van de onderwerpen waarin de Nederlandse bevolking geïnteresseerd was in de 19e eeuw en de eerste jaren van de 20e eeuw. Dat maakt ze tot een ware schatkamer voor iedereen die geïnteresseerd is in die periode in Nederland. De prenten kunnen dienen als bron voor velerlei onderzoek: naar tekst en taal, naar het dagelijks leven van onze voorouders, naar (verdwenen) ambachten en beroepen, naar vervoer, naar mode en naar pedagogische opvattingen en rolpatronen. Andere onderwerpen van studie kunnen de illustratietechnieken, illustratoren of druktechnieken zijn. Of uitgeverijen of auteurs.

Het KinderBoekenHuis was, en is nog steeds, heel blij met de mogelijkheid die de UB heeft aangeboden om dit onderdeel van de collectie te bewaren en beschikbaar te stellen voor onderwijs en onderzoek en voor iedereen met belangstelling voor centsprenten. Dat die belangstelling bestaat, blijkt bijvoorbeeld uit het bezoek aan de digitale versies online. Dankzij de digitalisering kun je op elk gewenst moment op elke plek met internet de centsprenten bekijken en ook downloaden als je wilt. Sinds de UB Groningen de centsprenten van het KinderBoekenHuis beheert, zijn ze digitaal bezocht door ruim duizend bezoekers. Verder zijn ze ook op colleges gebruikt en als tentoonstellingsmateriaal. Komt dat zien!

De UB heeft op hun website alle centsprenten beschreven die in permanente bruikleen van het KinderBoekenHuis worden beheerd.
Centsprenten KinderBoekenHuis in UB

De Verhalen van Groningen:

Hanzestad Groningen; pionierende kooplieden op de Oostzee

Tekst: Lidia Kooistra / Beeld: De Verhalen van Groningen | www.beeldbankgroningen.nl

Bijna achthonderd jaar geleden mochten twee Groningse kooplieden plaatsnemen tussen zéér voornaam gezelschap. Ergens in de binnenlanden van het huidige Wit-Rusland, nabij Smolensk en Minsk, vond een samenkomst plaats. Het was de zomer van 1229, waarin achttien Duitse Hanzekooplieden en drie 'Russische' vorsten een handelsverdrag ondertekenden ter beëindiging van een conflict. Het eeuwenoude document dat hiervan getuigt en bewaard is gebleven, vertelt ons dat Groningen al in de dertiende eeuw betrokken was bij handelsmacht de Hanze. En dat Groningen zich met recht een Hanzestad mag noemen.

Hemelsbreed waren de Groninger kooplieden bijna tweeduizend kilometer van huis. Het lijkt onvoorstelbaar dat zij en andere Groningse kooplieden doorlopend handelscontact hadden in de binnenlanden van Rusland. Maar de geschiedenis van de Hanze leert ons dat met kooplieden uit veel steden aan de Oostzee als Riga, Tallinn en Gdansk contact moet zijn geweest. Het komt naar voren in documenten, maar is ook te zien aan verschillende middeleeuwse gebouwen in de binnenstad van Groningen. De pakhuizen aan het Hoge der A en het 'Gotische Huis' in de Brugstraat zijn qua bouwstijl en indeling vergelijkbaar met gebouwen uit andere Hanzesteden. En dan zijn er nog de middeleeuwse duigenbakjes die gevonden zijn in oude beerputten in de Stad. Aan het materiaal is te zien dat ze geïmporteerd zijn uit het Oostzeegebied. De handelsgeest was ook in Middeleeuws Groningen aanwezig en de Groninger kooplieden waren 'Hanzeaten' van het eerste uur.

Handelsnetwerk

Wanneer dat eerste uur precies aanbrak is, net als veel andere details over het functioneren van de Hanze, in nevelen gehuld. Een oprichtingsdatum of -akte is onbekend. Wel weten

we dat de eerste kooplieden die zich verenigden, afkomstig waren uit het noorden van het Duitse Rijk, waartoe Groningen ook behoorde. Na de oprichting van de Noord-Duitse stad Lübeck in 1159 ontstond een gunstige toegang voor hen tot de Oostzee. Ze gingen heel succesvol de concurrentie aan met kooplieden uit Scandinavië, Rusland en later Engeland en Vlaanderen. Ze verenigden zich in de Hanze, wat groep of schare betekent in het oud-Hoogduits, en legden een netwerk aan van kooplieden en steden met gedeelde belangen. Ze richtten vier belangrijke Kontoren of handelsnederzettingen op, in het Russische Novgorod, het Scandinavische Bergen, het Engelse Londen en het Belgische Brugge. Van ongeveer de twaalfde tot de zestiende eeuw opereerde de Hanze met succes op de Noord- en Oostzee.

Koggeschepen door heel Europa

Door de kooplieden werden talloze waren verhandeld via de steden aan en rondom de Noordzee en de Oostzee. Ze bevoeren de zeeën met Koggeschepen. De kogge bewoog zich voort met behulp van een groot vierkant zeil. Qua afmetingen en laadvermogen waren er drie typen koggen te onderscheiden, met laadvermogen variërend van 6 ton tot 60 ton. Vanuit Scandinavië vervoerden ze vooral bont, hout, haring en stokvis. Uit Engeland kwam wol, laken en zout. Uit Vlaanderen haalden ze laken en uit Keulen en het Rijnland wijn en ijzerwaren. Vanuit Pruisen werd vooral graan geïmporteerd. Via het handelsnetwerk over land en zee zorgden kooplieden voor transport van goederen door heel Europa.

Transport met hindernissen

Meestal maakten de kooplieden voor vervoer van goederen gebruik van koggen omdat dit vele malen goedkoper was dan vervoer over land. Via de grote rivieren de Rijn, de Dvina, de Wisła en de Elbe waren talloze steden bereikbaar voor de kooplieden. Wel moesten ze altijd rekening houden met het weer. Als de rivieren buiten hun oevers traden, was doorgang niet mogelijk. Bij droge zomers konden de schepen ook niet varen en bij strenge winters konden rivieren dichtvriezen. Als er geen wind was, moesten trekdieren of menselijke trekkers over jaagpaden de schepen voorttrekken. Bij havens en waterwegen moest bovendien vaak tol betaald worden. Daar moest dan ook over onderhandeld worden, wat de doorvaart flink kon vertragen. Ook conflicten of zelfs oorlogen in het handelsgebied konden voor stagnatie in de handel in het Hanzegebied zorgen. Zo moesten de kooplieden allerlei uitdagingen overwinnen voordat hun handel veilig op de plaats van bestemming was.

Hanzetaal

Daarnaast was een belangrijke uitdaging voor kooplieden uit zo'n uitgestrekt gebied de taal. Om zijn waren te kunnen verhandelen moest de koopman zich verstaanbaar kunnen maken in woord of schrift. Hoewel veel kooplieden waarschijnlijk meertalig zijn geweest, werd toen anders omgegaan met taal. Talen waren niet verbonden aan verschillende landen en dialecten liepen vloeiend in elkaar over. Niettemin drukten de kooplieden van de Hanze wel een stempel op de ontwikkeling van de taal in het Oostzeegebied. Ze communiceerden zo veel mogelijk in het Middelnederduits. Die taal werd op veel plaatsen overgenomen in schrift en soms ook in woord en wordt daarom ook wel de Hanzetaal genoemd. Veel Nederduitse leenwoorden kwamen zo blijvend in het Deens, Zweeds en Noors terecht.
Na de bloeitijd van de Hanze werd de Hanzetaal verdrongen door, in Duitsland, het Hoogduits en, in Nederland, het Nederlands. Alleen in het Oosten van ons land, waaronder in Groningen, bleven veel mensen de opvolger van het Middelnederduits spreken; het Nedersaksisch. Tot het Nedersaksisch behoort ook het Groningse dialect. Op die manier is Groningen nog steeds een beetje verbonden met het glorieuze verleden van de Hanze. De stad Groningen heeft haar Hanzeverleden misschien minder uitgedragen dan de steden Kampen, Zutphen, Zwolle en Deventer, maar mag zich zonder meer in dat rijtje scharen.

Voor dit artikel is gebruik gemaakt van het boek Koggen, Kooplieden en Kantoren onder redactie van Hanno Brand en Egge Knol, Groningen 2009.

Gouden Rand Festival: Terug naar het begin
24, 25 en 26 mei: diverse locaties in de gemeente Eemsdelta, met als festivalhart Eetcafé de Boerderij in Oosterwijtwerd

Hoog en droog op de wierden vind je twaalfde- en dertiende-eeuwse kerken, zo karakteristiek voor Groningen. Dit uniek stukje Nederland is het ideale decor voor een festival. Maar niet zomaar een festival. De naam van het festival, Terug naar het begin, verwijst naar de vroegste geschiedenis van Nederland, die het beste te zien is in het historisch wierdenlandschap van de gemeente Eemsdelta. In het Groninger landschap zie je nog duidelijk terug hoe vroeger de zee veel dichterbij was…
Dit jaar vindt het festival plaats op zaterdag 25 en zondag 26 mei. Op vrijdagavond wordt het festival feestelijk geopend met de noordelijke première van het weergaloze muziektheater MARIA MARIA MARIA van de Veenfabriek. Een wonderlijke vertelling over de bekendste Moeder ter wereld en haar kinderen. Vol inspiratie, twijfel, troost en muziek. Vanwege het succes is de voorstelling ook op zaterdag en zondag te zien. De dagen daarna kunt u terecht in het festivalhart in Oosterwijtwerd, van waaruit u met uw eigen of een gehuurde fiets op pad gaat door gemeente Eemsdelta.
Bekijk het programma:
www.terugnaarhetbegin.nl/programma.
De kerktorens -die van ver al te zien zijn- wijzen het publiek de weg van de ene voorstelling naar de andere. Want verborgen in de oude Groninger kerken gebeuren mooie dingen: van betoverende muziek en ontwapenende verhalen tot spannende kunstprojecten. Dit jaar treft u op het programma namen als Blaudzun, Wende en Gronings 'eigen' Marlene Bakker. Naast landelijke artiesten, is er ruimte voor nieuwe producties, jonge talenten, verrassende expedities en gastvrije dorpsbewoners.

Komende editie kunt u ook met de festivalbus vanaf Groningen station* naar Terug naar het begin reizen. De bus brengt u direct naar het festivalhart in Oosterwijtwerd, waar er bij aankomst een huurfiets** klaarstaat waarmee u direct op ontdekkingstocht kunt. Na afloop van de dag levert u uw fiets weer in bij het festivalhart en wordt u teruggebracht naar Groningen station. En dat voor slechts €15,-.
Bekijk de website voor de reisopties.
Een belangrijke ambitie van het festival is om verbindingen met de omgeving (maatschappelijk en landschappelijk) en het publiek nog krachtiger te maken: tussen jong en oud, bewoners en toeristen, stad en provincie, kunstenaars en omgeving, cultureel erfgoed en nieuwe producties. Zo brengt Terug naar het begin mensen bij elkaar, vertelt verhalen over de omgeving en zorgt voor meer aandacht voor het Groninger landschap en erfgoed.
Tickets Programma | Kaartverkoop Erfgoedpartners (podiumnederland.nl)
Het programma:
www.terugnaarhetbegin.nl/programma.
Meer informatie: terugnaarhetbegin.nl

Over de Gouden Rand Festivals

Het Groningse platteland is de afgelopen jaren een levendige scene voor meerdaagse festivals geworden. Langs de noord(oost)elijke rand van de provincie is een slinger van festivals ontstaan die het 'goud' van het gebied – de eeuwenoude wierden, de weidse polders, de langgerekte dijken, de monumentale gebouwen en de markante dorpen – als inspiratiebron en podium kiezen.

De festivals hebben de ambitie om zoveel mogelijk mensen mee te laten doen aan kunst, cultuur en erfgoed. Daarom slaan ze de handen ineen met Erfgoedpartners I Centrum Groninger Taal & Cultuur voor de gezamenlijke publiciteitscampagne Gouden Rand Festivals Groningen, een campagne voor het stevig(er) op de kaart zetten van de festivals en het 'goud' langs de rand van Groningen.

* *Opstapplaats Bushalte rondvaartboot (tegenover station)*
** *Normale fiets met versnellingen*

BladFair

zaterdag 1 juni van 10:00 tot 17:00 uur en zondag 2 juni van 12:00 tot 17:00 uur
Openluchtmuseum Het Hoogeland Warffum

De allereerste BladFair is een evenement waar bezoekers kennismaken met (oude) ambachten, erfgoed, cultuur en natuurlijk met het museum zelf. De fair is het idee van Fred Reiffers, maker van het magazine BLAD https://bladng.nl/. Met de fair wil hij de lezers van BLAD de kans geven om de kunstenaars, ondernemers en ambachtslieden waarover eerder artikelen zijn verschenen in het magazine in het echt te ervaren. En daarnaast natuurlijk demonstreren hoe rijk bedeeld onze provincie is als het aankomt op cultuur, erfgoed en (oude)ambachten.

Ambachten, proeverij en erfgoed

Op de fair laten ambachtslieden hun kunsten, producten en vakmanschap zien. Op de proeverij proeft u onder andere bieren en brood van lokale brouwers en bakkers, van vers gebakken vis en garnalen van het Visserijmuseum in Zoutkamp en vlees van de Waddenslager. Bovendien bezoekt u zonder extra entreekosten het Openluchtmuseum, waar u ontdekt hoe mensen ruim honderd jaar geleden op het Hogeland woonden en werkten. Kunstenaars vertonen (en verkopen) hun werk op de fair en ook liefhebbers van vintage en brocante kunnen hier in hart ophalen.
Tickets: €10,00 per persoon. Donateurs van het museum en museumkaarthouders mogen gratis naar binnen. Bekijk tickets

Kerkenpad Oost-Groningen

1 juni, diverse locaties

Veel kerken, torens en een synagoge in Oost-Groningen openen op zaterdag 1 juni hun deuren voor het publiek. Op die dag wordt namelijk voor de negende keer het Kerkenpad Oost-Groningen georganiseerd. In de deelnemende gebouwen zijn vrijwilligers aanwezig om bezoekers te verwelkomen, rond te leiden en vragen te beantwoorden. Een uitgelezen kans om het rijke religieuze erfgoed van Oost-Groningen te ontdekken. In sommige kerken worden bovendien extra activiteiten georganiseerd. Denk aan een expositie, een boekenmarkt of een miniconcert.
Bezoekers kunnen gebruik maken van een van de fietsroutes van de organisatie of zelf voor auto of fiets een route bedenken langs de verschillende kerken.
Een overzicht van deelnemende gebouwen, extra activiteiten en fietsroutes is te vinden op www.kerkenpadoostgroningen.nl

Muziek & Monument: Festival in vier Woldkerken

8 juni, vier kerken in het Oldambt

Op zaterdag 8 juni 2024 openen vier kerken in het Oldambt hun deuren voor een bijzonder muziekfestival. Die dag worden diverse genres ten gehore gebracht in Oostwold, Nieuwolda, Midwolda en Finsterwolde. Van Bach tot de Beatles, van Cash tot Folk. Door musici die hun wortels in de regio hebben.
Diederik Nomden, opgegroeid in Oostwold en bekend van de coverband The Analogues, vertolkt niet alleen Beatlesnummers maar ook

eigen en ander werk. Linde Nijland en Bert Ridderbos werpen zich in de kerk van Nieuwolda op folkmuziek uit Ierland en Schotland. Alex Vissering, Olaf Vos en Ludolf Heikens pakken groots uit met 'Cash in de kerk' in Midwolda en in de middeleeuwse wierdekerk van Finsterwolde treedt The Northern Consort op met klassiek repertoire van begin 17e eeuw tot begin 19e eeuw. Zij spelen werken van onder andere Händel en Telemann. De muziek wordt afgewisseld met poëzie.

De plaatselijke commissies van de vier dorpen hebben samen met de stichting Hintsorgel Midwolda de handen ineen geslagen om dit unieke erfgoed muzikaal meer onder de aandacht te brengen. Het festival heeft als titel Muziek & Monument. Daarmee wordt de deur opengezet om in de toekomst wellicht in andere monumentale gebouwen in het Oldambt muziek te laten klinken.
Van 10:30 uur tot en met 16:00 uur klinkt het Oldambt als een klok. De entree per concert kost € 10,- Wie met een passe-partout vier concerten wil bezoeken betaalt € 30,- Kaarten zijn verkrijgbaar via: www.hintsorgelmidwolda.nl. Voor nadere informatie: Elly Smits|smitselly@ziggo.nl | 0597-551051

Tentoonstelling 200 jaar reddingwezen - redders op zee

tot en met 31 oktober
Visserijmuseum Zoutkamp

Aan de oude binnenhaven van de historische vissersplaats Zoutkamp vindt u sinds 1994 het Visserijmuseum Zoutkamp. Het museum is gevestigd in de voormalige monumentale 'betonningsloods' van Rijkswaterstaat. Om het dertigjarig bestaan van het museum te markeren is de jubileumtentoonstelling '200 jaar reddingwezen – redders op zee' te zien. Hierbij staat de reddingsgeschiedenis in het oostelijk waddengebied centraal.
Het museum laat met verhalen en middelen zien hoe de tijd vooruitgang bood; hoe met verbeterde techniek de risico's minder groot werden. Toch is het nog steeds een hachelijke onderneming voor de vrijwilligers om in zwaar weer mensen te redden.
Speciale aandacht gaat uit naar de regionale redder Mees Toxopeus (1886-1974). Met zijn vindingrijkheid had hij internationale invloed op de veiligheid van redders. Mees Toxopeus is namelijk de pionier van de zelfrichtende

motorreddingboot, waarvan de eerste - de Insulinde - werd gebouwd op de Groninger werf van Jan Niestern.
De expositie omvat drie thema's: de mensen en organisaties, de reddingmiddelen en uitrusting én de reddingsacties. Door middel van verhalen, beeldmateriaal en objecten ervaren bezoekers de bewonderenswaardige moed van de vrijwilligers.

Tentoonstellingen rond inkt- en verffabrikant Marten Talens

tot en met 31 augustus
Winsum-Obergum
In ongeveer dertig etalages in Winsum/Obergum wordt deze zomer aandacht besteed aan

Marten Talens (1850-1922), geboren in Obergum. Talens begon in 1889 een inktfabriek in Apeldoorn (verf, lak en inkt). Dit jaar bestaat Royal Talens 125 jaar. In de maanden mei, juni, juli en augustus is een kleine expositie over Marten Talens te bezichtigen in de etalages van het geboortehuis aan de Westerstraat. Aan deze exposities wordt meegewerkt door het KinderBoekenHuis, middenstanders en particulieren. Er zullen ongeveer dertig kleine Talens-exposities te zien zijn. Iedere etalage toont een aspect uit het leven van deze ondernemer, zijn fabriek en zijn 'erfenis': jeugd, wees, bankdirecteur, producten van toen, producten van nu, nostalgische posters, enz. De zoektocht naar de geschiedenis van Talens komt aan bod in twee etalages.

Tentoonstelling Met De Ploeg in de stilte

tot en met 15 september
Museum Klooster Ter Apel

Stilte speelt in het kloostergebouw een belangrijke rol. Maar wat betekent stilte voor de kunstenaar? Is stilte nodig om een schilderij te maken? En wat betekent het voor de kijker? Kan je stilte ervaren door naar kunst te kijken? En moet het eigenlijk stil zijn in een museumzaal?

Veertien kunstenaars
Twaalf leden van Groninger kunstkring De Ploeg en twee gastexposanten stellen werk tentoon met stilte als inspiratiebron. Een opmerkelijk onderdeel van de expositie is een 'stiltehuisje' van Josefien Alkema. Geen mobieltjes, pingeltjes van mails en appjes. Ongestoord een moment gaan zitten.

Tentoonstelling De Kerken van Helmantel

tot en met 2 november
Museum Helmantel Westeremden
Dit jaar staan De Kerken van Helmantel centraal in Museum Helmantel te Westeremden. Al vele jaren inspireren de prachtige en vaak eenvoudige middeleeuwse kerken en kloosters Helmantel in grote mate. Vele bezoeken aan het buitenland, maar zeker ook naar de kerken in de directe omgeving van Westeremden hebben geleid tot een ruime collectie van vaak grote markante schilderijen. Het zijn zowel interieurs van de Romaanse- en vroeg Gotische bouwstijl van grote beroemde gebouwen, zoals van het Zuid-Franse klooster Le Thoronet, maar ook van heel eenvoudige dorpskerken, die in hun intieme sfeer zo aantrekkelijk zijn. Deze schilderijen in realistische stijl, maakte Henk Helmantel vanaf ongeveer 1975 tot heden. Bijzondere aandacht is er voor kerken uit de omgeving van Westeremden, midden op het Hogeland, waaronder Leermens, Krewerd en Loppersum.

Tentoonstelling Etrusken: pracht en macht

Archeologische vondsten uit het oude Etrurië
8 juni 2024 tot en met 12 januari 2025
Museum Wierdenland Ezinge

In de groene omgeving van het oudste cultuurlandschap van Nederland kunnen bezoekers kennismaken met de eerste grote beschaving in Italië, tussen de 9de en 1ste eeuw voor Christus.
De invloed van de Etrusken, bekend om hun fraaie bronskunst, diepgewortelde religieuze gebruiken en expertise in waterbeheer, is tot ver buiten Italië te herkennen. Met zo'n 100 Etruskische voorwerpen uit de collectie van het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden, biedt de expositie een verhelderende blik op deze beschaving. Centraal staat de schoonheid van de Etruskische cultuur, gekenmerkt door vakmanschap, diversiteit en internationale contacten. Ook de aloude vragen over hun herkomst, taal en mysterieuze voorspellingspraktijken komen aan bod.
Aardewerk in Griekse stijlen, bronzen kannen en typerende, zwarte glanzende vazen illustreren de verre handelsbetrekkingen van de Etrusken, terwijl bronzen spiegels en gouden sieraden hun rijkdom belichten. Verschillende offerbeeldjes en rijk gedecoreerde askisten geven inzicht in hun godenwereld en dodencultuur.

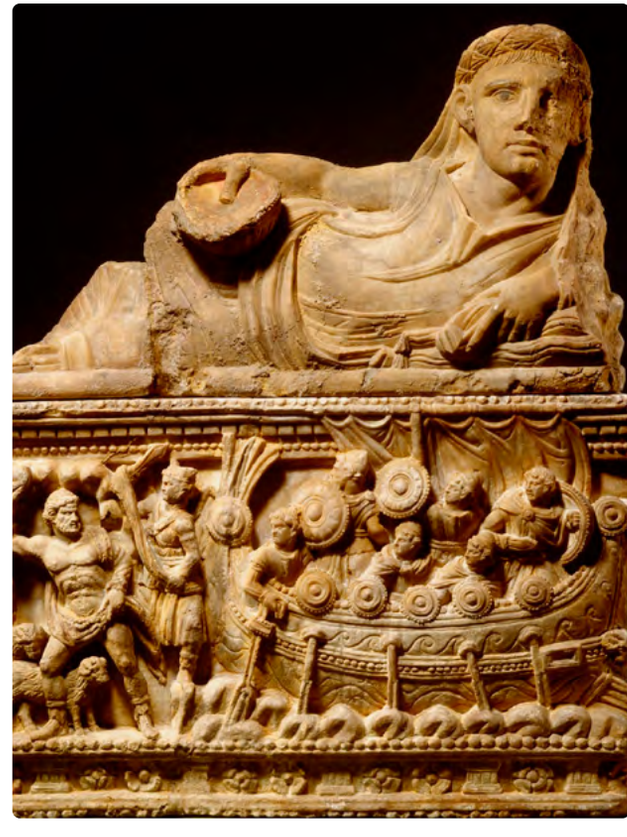

Colofon

Jaargang 5, nummer 3, mei 2024
ISSN: 24-05-8270

Redactie:
Thea Pol, Patricia Ottay

Met medewerking van:
Lidia Kooistra, Adrie van der Laan, Martha Mol, Anja Sinnige

Wilt u reageren of heeft u kopij:
info@erfgoedpartners.nl

Vormgevingsconcept en lay-out:
Gerard de Vries, Smartmobiletour.nl

Erfgoednieuws is de digitale nieuwsbrief van Erfgoedpartners en CGTC en verschijnt iedere zes weken. Deze nieuwsbrief kon tot stand komen mede dankzij de jaarlijkse subsidie van de Provincie Groningen.

Erfgoedpartners en CGTC
Berlagehuis
Raadhuisstraat 3
9988 RE Usquert
www.erfgoedpartners.nl
www.cgtc.nl